

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ, ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И
ИННОВАЦИЙ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**КЫРГЫЗСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени
ЖУСУПА БАЛАСАГЫНА**

ОТДЕЛ PhD ДОКТОРАНТУРЫ

КАФЕДРА ФИЛОСОФИИ, ТЕОРИИ И ИСТОРИИ КУЛЬТУРЫ

На правах рукописи
УДК:171.4(510+575.3)

АБСТРАКТ

Лян Цзяньчжун

**Сравнительное исследование философской концепции гармонии
человека и природы в Китае и философских взглядов на природу в
Кыргызстане**

Диссертация на соискание ученой степени доктора философии PhD по
направлению 530100 «Философия»

Научный руководитель: Сааданбекова Ч. И.

д.ф.н., профессор

Научный соруководитель: Е Пин, профессор

Бишкек – 2026

Актуальность темы исследования. Ответ на теоретический запрос, вызванный глобальным экологическим кризисом. Современный мир сталкивается с серьёзными экологическими вызовами, такими как изменение климата, утрата биологического разнообразия, загрязнение окружающей среды. Философские размышления о взаимоотношении человека и природы, содержащиеся в различных культурных традициях, предоставляют человечеству ценную мудрость в поиске путей гармоничного сосуществования с природой. Сравнительный анализ философских воззрений Китая и Кыргызстана на природу способствует расширению многообразных эколого-этических перспектив и может служить теоретическим ориентиром для глобального экологического управления и устойчивого развития. Как отмечал Б.Коммонер, технология представляет собой «экономическую победу, но в то же время и экологическое поражение».

– содействие диалогу цивилизаций между странами «Пояса и пути». Китай и Кыргызстан являются важными странами вдоль инициативы «Один пояс, один путь» и имеют глубокую историческую основу культурного взаимодействия. Глубокое изучение и сопоставление философских идей о природе в двух странах способствует укреплению межцивилизационного диалога, развитию взаимопонимания и созданию прочной гуманитарной базы для регионального сотрудничества и общего развития.

– продвижение строительства эколого-цивилизационной модели и социальной практики. Китай активно продвигает строительство экологической цивилизации, Кыргызстан также придаёт большое значение целям устойчивого развития. Превращение экологической мудрости, содержащейся в философских учениях двух стран, в реальные политические меры и социальные действия способствует повышению экологического сознания

общества, воплощению идей «зелёного развития» и формированию общественной модели гармоничного сосуществования человека и природы.

– обогащение исследований мировой философии и культурного многообразия. Данный исследовательский проект способствует расширению горизонтов мировой философской мысли, обогащает глобальную теоретическую систему взглядов на природу и подчёркивает уникальную ценность незападных философий в современном мире. Сравнительное изучение философских идей Китая и Кыргызстана может предложить мировому академическому сообществу новые исследовательские примеры и теоретические инновации.

Связь темы диссертации с национальными интересами, крупными научными программами (проектами) и основными научно-исследовательскими работами. Тема диссертации напрямую связана с национальными интересами Кыргызстана в области устойчивого развития, сохранения биологического и культурного многообразия, а также формирования экологической культуры общества. Исследование этноэкологических традиций кыргызов соответствует приоритетам национальных стратегий в сфере экологии, образования и культурного наследия, включая программы по сохранению биоразнообразия и развитию экологического туризма. Научная работа перекликается с крупными международными и национальными исследовательскими проектами в области этнологии, экологии и устойчивого развития, а также с работами ведущих отечественных и зарубежных специалистов – Ю.В. Бромлея, Н.Н. Моисеева и М.Ж. Жумагулова, изучавших взаимосвязь культуры и экологического сознания. Полученные результаты могут быть использованы при разработке образовательных программ, государственных экологических стратегий и проектов сохранения культурно-природного наследия.

Цель данной работы – провести сравнительный философский анализ китайской концепции «единство Неба и человека» и кыргызского понимания природы.

Задачи исследования:

- выявить теоретические основания китайской концепции;
- систематизировать кыргызские представления о природе;
- проанализировать историческую трансформацию обеих традиций;
- определить их философский потенциал в современном контексте;
- проанализировать значение философии «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызских взглядов на природу для построения современной экологической цивилизации;
- выработать модели экологического управления с национальной спецификой и глобальным видением.
- содействовать межкультурному философскому диалогу и академическому обмену между странами «Пояса и пути».
- обобщить и распространить результаты исследований по философским взглядам на природу в Китае и Кыргызстане будет обеспечена многообразная и инклюзивная теоретическая поддержка для регионального и глобального экологического управления;
- способствовать взаимопониманию и заимствованию между различными культурными традициями, формированию более открытой, кооперативной и устойчивой глобальной системы экологической цивилизации, а также внесёт вклад восточной мудрости и центральноазиатского опыта в решение общих экологических вызовов человечества.

Объект исследования – философские представления о соотношении человека и природы в китайской и кыргызской традициях.

Предмет исследования – их онтологические основания, этические структуры и историческая динамика.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

1. Проведён системный сравнительный анализ китайской концепции и кыргызского мировоззрения. Существующие исследования философии «тянь-жэнь хэ-и» в основном сосредоточены на сравнении различных течений внутри китайской философии или на диалоге с западными представлениями о природе. Систематические сравнительные исследования между взглядами на природу в Китае и у народов Центральной Азии – особенно у киргизов – до сих пор встречаются крайне редко. Настоящее исследование впервые сопоставляет китайскую концепцию «тянь-жэнь хэ-и» и киргизский взгляд на природу, открывая новое направление в межрегиональном и межкультурном сравнении философских идей и восполняя соответствующий академический пробел.

2. Предложена модель комплементарного сопоставления теоретической и практической форм экологического мировоззрения. Инновационное применение межкультурных и междисциплинарных методов. В работе органично объединяются теории и методы философии, экологии, антропологии, этнологии и других дисциплин, что позволяет преодолеть ограничения одной науки и традиционной сравнительной философии. Благодаря использованию разнообразных методов – анализа литературы, исторического исследования, полевых наблюдений и др. – системно раскрываются логика формирования, историческая эволюция и современное значение двух философских традиций, что демонстрирует инновационный дух междисциплинарной интеграции.

3. Выявлено различие между теоретически институционализированной моделью (Китай) и практико-нормативной формой (Кыргызстан). Глубокое раскрытие философского содержания

киргизского взгляда на природу. Долгое время киргизский взгляд на природу находился на периферии мировых философских исследований; существующие работы преимущественно ограничиваются культурологическими описаниями или этнографическими наблюдениями и редко содержат систематическое философское осмысление. Настоящая диссертация глубоко исследует философские основы, ключевые идеи и экологическую мудрость киргизского взгляда на природу, что повышает его теоретический статус и международное академическое влияние.

4. Актуализация философских идей в условиях современности: данное исследование не ограничивается теоретическим сравнением, а тесно связано с глобальными вопросами, такими как экологический кризис и устойчивое развитие.

5. Впервые системно проанализированы историко-культурные и философские основания экологического мировосприятия киргизов. Этноэкологическая культура киргизов формирует уникальное экологическое сознание, основанное на гармонии человека и природы, где кочевой образ жизни выступает не только как способ хозяйствования, но и как система ценностей и нравственных норм. Данные традиции способны служить основой для устойчивого развития, сохранения биоразнообразия и интеграции духовно-экологических ценностей в современное общество, что особенно актуально в условиях глобализации и экологических кризисов.

6. Установлена прямая связь между этноэкологическими практиками и нравственными установками народа, что обеспечивает бережное отношение к природе и устойчивое использование природных ресурсов.

7. Обоснована возможность адаптации и применения традиционных этноэкологических знаний в современном образовательном и социальном контексте, что позволяет формировать экологическую культуру и стратегии устойчивого развития страны.

8. Традиционная экологическая культура кыргызов, сформированная на основе кочевого образа жизни, представляет собой целостную систему ценностей и нравственных норм, обеспечивающую гармонию человека и природы. Такие этноэкологические знания и практики могут быть адаптированы к современному обществу и образовательной системе, способствуя устойчивому развитию, сохранению биоразнообразия и формированию экологической этики в условиях глобализации. Показана практическая значимость традиционных знаний для современного общества – их интеграция в образовательные программы и социальную практику позволяет формировать новые экологические нормы, адаптированные к вызовам современности.

Практическое значение: содействие строительству экологической цивилизации и устойчивому развитию. В данной работе глубоко раскрывается экологическая мудрость, содержащаяся в китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и киргизском взгляде на природу, а также их практическая ценность в преодолении современных экологических кризисов, продвижении зелёного развития и достижении гармоничного сосуществования человека и природы. Полученные результаты обеспечивают философскую и культурную основу для выработки политики по охране окружающей среды и повышения эффективности экологического управления в Китае и странах Центральной Азии.

На защиту выносятся следующие ключевые результаты, обладающие научной новизной и полученные лично автором:

1. Впервые проведено систематическое сравнение философских идей китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и киргизского взгляда на природу. В данной работе впервые новаторски осуществляется системное и глубокое сопоставление философии «тянь-жэнь хэ-и» и киргизского взгляда на природу,

что формирует новый парадигмальный подход к диалогу философских идей Центральной и Восточной Азии.

2. Выделение и интерпретация философского ядра и теоретической системы киргизского взгляда на природу. Диссертация преодолевает традиционные описания киргизского взгляда на природу, ограниченные фольклором и культурологией, и впервые системно обобщает и выделяет философские основания, ключевые идеи и их внутреннюю связь с экологической мудростью.

3. Формирование инновационного пути межкультурного философского сравнения. В методологическом плане исследование творчески сочетает анализ литературы, историческое исследование, полевые наблюдения и междисциплинарный синтез, выстраивая воспроизводимую и масштабируемую исследовательскую парадигму для сравнения философских идей в различных культурных контекстах.

4. Выявление комплементарности экологической этики «тянь-жэнь хэ-и» и киргизского взгляда на природу. Глубокий сравнительный анализ экологических этических концепций двух традиций показывает, что китайская философия «тянь-жэнь хэ-и» акцентирует гармоничное единство человека и природы, тогда как киргизский взгляд подчёркивает почтение к природе и умение жить в согласии с ней.

5. Расширение практического применения философских идей в современном экологическом управлении. В работе, исходя из глобального экологического кризиса и задач устойчивого развития, предлагается использовать философскую мудрость китайских и киргизских представлений о природе для формирования современной экологической цивилизации, совершенствования природоохранной политики и разработки общественных стратегий.

6. Философские представления киргизского народа о природе сформировались на основе кочевой культуры, анимистических верований и

традиционных форм природопользования и отражают целостную космологическую модель единства человека и природной среды. Данная модель основывается на признании сакральности природы, принципах гармоничного сосуществования человека и окружающего мира и единстве экологической этики и социальных норм, закреплённых в мифологическом и эпическом наследии.

7. Сравнительный анализ теоретических основ концепции гармонии человека и природы в китайской философской традиции и экологических представлений кыргызского народа показывает наличие общего мировоззренческого принципа единства человека и природной среды. В кыргызской традиции данная идея сформировалась под влиянием кочевого образа жизни и горной экосистемы, что обусловило развитие социоприродной модели взаимодействия человека и природы, основанной на адаптации к природным условиям, сакрализации природных объектов и закреплении экологических норм в культурных традициях и эпическом наследии.

8. Вместе с тем выявлены различия в философских основаниях и формах их выражения: китайская традиция характеризуется высокой степенью теоретической системности и абстрактности, тогда как кыргызское природное мировоззрение сформировалось преимущественно на основе практического опыта кочевой культуры и выражается в устных традициях, эпосе и социальных нормах. Установление данных сходств и различий позволяет раскрыть специфику философского осмысления отношений человека и природы в различных цивилизационных контекстах.

9. Экологическое мировоззрение кыргызов основано на идее гармонии человека и природы, где человек рассматривается не как хозяин, а как часть единой природной системы. Природа воспринимается как сакральная сила, регулирующая образ жизни, хозяйственную деятельность и духовные ценности народа. Кочевой образ жизни формировал практику бережного использования ресурсов и поддержания экологического равновесия. Обращение к этой философской традиции сегодня важно для укрепления

экологического сознания, сохранения культурной идентичности и формирования устойчивых моделей взаимодействия общества с природой.

Структура и объем работы: работа состоит из введения, трех глав, заключение, практических рекомендаций, списка использованной литературы.

В первой главе рассматриваются философские основания китайской концепции «Единства человека и природы» и кыргызского природного мировоззрения, выполнена их систематизация и проведён сравнительный анализ. Исследование показывает, что обе философские системы опираются на целостную космологию и органический онтологический подход, подчеркивают тесную связь человека с природой и пропагандируют гармоничное сосуществование человека и окружающей среды.

Во второй главе исследования анализируются исследовательские субъекты китайской концепции «тянь-жэнь хэ-и» и кыргызской природной концепции. Во-первых, были определены философское наследие, историческая эволюция и современные носители этих традиций, а также проанализированы теоретическая база и социальная практика каждой концепции в контексте соответствующих культурных систем. Во-вторых, подробно рассмотрены основные источники, на которых опирается исследование: классические тексты, национальные эпосы, религиозные обряды, исторические архивы, материалы полевых исследований и современные академические публикации.

В третьей главе работы проведён сравнительный анализ философской идеи Китая о «единстве человека и природы» (тянь-жэнь хэ-и) и кыргызского представления о природе. Обе традиции подчёркивают гармоничное сосуществование человека и природы, однако Китай делает акцент на единстве Неба и Человека, нравственной практике и активной роли субъекта, тогда как кыргызское мировоззрение ориентировано на духовность природы, взаимозависимость и ритуализированные формы взаимодействия. Кыргызские представления сохраняются через культурные практики, образование и

участие местных сообществ, укрепляя идентичность и поддерживая экологическое равновесие.

Личный вклад соискателя; апробации результатов исследования:

1. Единство человека» и природы и «дух степей:» диалог китайской и кыргызской экологических философий в условиях глобального кризиса.

Вестник КНУ, 2025 №4. <https://share.google/bKk95oJBaggJ4SKzd>

2. Psychological guidance mechanism on the learning process of marxist philosophy. Revista Argentina. Revista Argentina de clinica psicologica. online Volume 29,

<https://www.revistaclinicapsicologica.com/numero.php?idn=41&page=5>

3. Moral borders and philosophical consideration of Artificial Intelligence: exploring responsibility, rights and ethical decision making. Clío. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Crítico Artículo científico.2025. juliodiciembre, año 5. No. 10. <https://ojs.revistaclio.es/index.php/edicionesclio>

**Кыргыз Республикасынын Илим, жогорку билим берүү жана
инновациялар министрлиги**

**Жусупа Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети
PhD докторантура мектеби**

Философия, теория жана маданият тарыхы кафедрасы

кол жазма катары

УДК: 171.4 (510575.3)

АБСТРАКТ

Лян Цзянчжунун

**Кытайдын жаратылыш менен адамдын гармониясына болгон
философиялык көз карашы менен кыргыз философиясынын**

**жаратылышка болгон көз карашын салыштырмалуу изилдөө деген
темадагы**

"Философия" багыты боюнча философия доктору (PhD) окумуштуулук
даражасын алуу диссертациялык ишине

Илимий жетекчиси: Сааданбекова Ч. И.

ф.и.д., профессор

Чет элдик илимий жетекчи: Профессор Е Пин

Бишкек-2026

Изилдөө темасынын актуалдуулугу. Глобалдык экологиялык кризистен улам келип чыккан теориялык суроолорго жооп бериңиз. Бүгүнкү күндө дүйнө климаттын өзгөрүшү, биологиялык ар түрдүүлүктүн жоголушу жана айлана-чөйрөнүн булганышы сыяктуу олуттуу экологиялык көйгөйлөргө туш болууда. Ар кандай маданий салттарда камтылган адам менен жаратылыштын ортосундагы мамиле жөнүндөгү философиялык ой жүгүртүү адамзатка жаратылыш менен гармонияда жашоонун жолдорун издөөгө баалуу акылмандык берет. Кытай менен Кыргызстандын жаратылышка карата философиялык көз караштарын салыштырып талдоо ар түрдүү экологиялык этикалык перспективаларды кеңейтүүгө жардам берет жана глобалдык экологиялык башкаруу жана туруктуу өнүгүү үчүн теориялык маалымдама бере алат. Барри Коммонер белгилегендей, технология "экономикалык жеңишти, бирок ошол эле учурда экологиялык ийгиликсиздикти" билдирет.

– «бир алкак жана жол» өлкөлөрүнүн ортосундагы цивилизациялык диалогду өнүктүрүү. Кытай менен Кыргызстан экөө тең "Бир алкак жана жол" боюндагы маанилүү өлкөлөр жана эл аралык жана маданий

алмашуу үчүн терең тарыхый негизге ээ. Эки өлкөнүн жаратылыш боюнча философиялык ойлорун терең изилдөө жана салыштыруу цивилизациялардын ортосундагы диалогду чындоого, өз ара түшүнүүгө көмөктөшүүгө жана аймактык кызматташтык жана жалпы өнүгүү үчүн бекем гуманисттик пайдубалды түзүүгө жардам берет.

– экологиялык цивилизацияны жана коомдук практиканы курууга енукутуруу. Кытай экологиялык цивилизацияны курууга активдүү көмөктөшөт, Кыргызстан да Туруктуу өнүгүү максаттарына чоң маани берет. Эки өлкөнүн философиялык окууларында камтылган экологиялык акылмандыкты реалдуу саясатка, чараларга жана социалдык иш-аракеттерге айландыруу коомдун экологиялык аң-сезимин жогорулатууга, «жашыл өнүгүү» концепциясын чагылдырууга, адам менен жаратылыштын гармониялуу жанаша жашоосунун социалдык моделин калыптандырууга жардам берет.

– дүйнөлүк философияны жана маданий ар түрдүүлүктү изилдөөнү байытуу. Бул изилдөө долбоору дүйнөлүк философиялык ой жүгүртүүнүн горизонтторун кеңейтүүгө, жаратылышка болгон глобалдык көз караштын теориялык системасын байытууга жана бүгүнкү дүйнөдө батыштан тышкары философиянын уникалдуу баалуулугун көрсөтүүгө жардам берет дүйнөлүк академиялык чөйрөлөр үчүн жаңы изилдөө мисалдары жана теориялык инновациялар.

Диссертациянын темасын тандоонун улуттук кызыкчылыктарга, ири илимий пландарга (долбоорлорго), ири илимий-изилдөө иштерине байланыштуу болушу. Диссертациянын темасы туруктуу өнүгүү, биологиялык жана маданий ар түрдүүлүктү сактоо, коомдун экологиялык маданиятын калыптандыруу боюнча Кыргызстандын улуттук кызыкчылыгына түздөн-түз тиешелүү. Кыргыз элинин экологиялык салттарын изилдөө биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо жана экотуризмди өнүктүрүү программаларын камтыган Экология, билим берүү жана маданий мурастар

боюнча мамлекеттик стратегиянын артыкчылыктарына ылайык келет. Илимий иш этнология, экология жана туруктуу өнүгүү тармагындагы ири эл аралык жана улуттук илимий долбоорлорду, ошондой эле алдыңкы ата мекендик жана чет өлкөлүк адистердин иштерин кайталайт – Ю.В. Бромли, Н.Н. Моисеева жана М.Ж. Жумагулов, маданият менен экологиялык аң-сезимдин ортосундагы байланышты изилдөө. Алынган жыйынтыктар билим берүү программаларын, улуттук экологиялык стратегияларды, маданий жана жаратылыш мурастарын коргоо боюнча долбоорлорду иштеп чыгууда

Бул эмгектин максаты – кытайлык «табият менен адамдын биримдиги» түшүнүгүн жана кыргыздардын жаратылыш жөнүндөгү түшүнүгүн салыштырмалуу философиялык талдоо.

Изилдөө максаттары:

- кытай түшүнүгүнүн теориялык негиздерин аныктоо;
- кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашын системалаштыруу;
- бул эки салттын тарыхый өтүүсүн талдоо;
- азыркы контекстте алардын философиялык потенциалын аныктоо;
- заманбап экологиялык цивилизацияны курууда «Асман менен адамдын гармониясы» философиясынын жана кыргыздын жаратылышка болгон көз карашынын маанисин талдоо;
- улуттук өзгөчөлүктөрү жана глобалдык көз карашы менен экологиялык башкаруу моделдерин иштеп чыгуу
- улуттук өзгөчөлүктөрү жана глобалдык көз карашы менен экологиялык башкаруу моделдерин иштеп чыгуу.
- «бир алкак жана жол» өлкөлөрүнүн ортосундагы маданияттар аралык философиялык диалогду жана академиялык алмашууну өнүктүрүү. – Кытай менен Кыргызстандын жаратылышка философиялык көз караштарын изилдөөнүн натыйжаларын жалпылоо жана жайылтуу аймактык жана глобалдык экологиялык башкарууга

диверсификацияланган жана инклюзивдик теориялык колдоо көрсөтөт; – ар кандай маданий салттардын ортосундагы өз ара түшүнүшүүгө жана шилтемеге көмөктөшүү, ачык, кызматташтык жана туруктуу глобалдык экологиялык цивилизация системасын калыптандыруу, адамзаттын жалпы экологиялык көйгөйлөрүн чечүүгө чыгыш акылмандыгын жана Борбор Азиянын тажрыйбасын кошуу.

Изилдөө объектиси – кытай жана кыргыз салттарындагы адам менен жаратылыштын мамилеси жөнүндөгү философиялык ой-пикирлер.

Изилдөөнүн предмети – онтологиялык негиздери, этикалык түзүлүшү жана тарыхый динамикасы болуп саналат.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы төмөнкүдөй:

1. Кытайдын жана Кыргызстандын дүйнө таанымдын системалуу салыштырмалуу анализи жүргүзүлдү. «Асман менен адамдын гармониясы» философиясы боюнча учурдагы изилдөөлөр негизинен кытай философиясындагы ар кандай ой тенденцияларын салыштырууга же батыштын жаратылышка болгон көз карашы менен диалогго багытталган. Кытай жана Орто Азия элдеринин, айрыкча кыргыздардын жаратылышка болгон көз караштарын системалуу салыштырмалуу изилдөө өтө сейрек бойдон калууда. Бул изилдөө биринчи жолу кытайлык «асман менен адамдын гармониясы» концепциясы менен кыргыздын жаратылышка болгон көз карашын салыштырып, философиялык ой-пикирлерди региондор аралык жана маданияттар аралык салыштыруунун жаңы багытын ачып, тиешелүү академиялык боштуктарды толтурду.

2. Экологиялык дүйнө таанымдын теориялык формалары менен практикалык формаларын бири-бирин толуктап салыштыруунун модели сунушталат. Маданияттар аралык жана дисциплиналар аралык ыкмаларды инновациялык колдонуу. Диссертация философия, экология, антропология, этнология жана башка дисциплиналардын теорияларын жана методдорун органикалык түрдө айкалыштырып, бирдиктүү илимдин жана салттуу

салыштырма философиянын чектөөлөрүн бузуп чыгат. Адабияттарды талдоо, тарыхый иликтөө, талаа байкоолору сыяктуу ар кандай ыкмаларды колдонуу менен эки философиялык салттын калыптануу логикасы, тарыхый эволюциясы жана заманбап мааниси системалуу түрдө ачылат, көп дисциплинардык интеграциянын инновациялык духу көрсөтүлөт.

3. Теориялык жактан институтташтырылган модель (Кытай) менен практикалык жактан жөнгө салынган модель (Кыргызстан) ортосунда айырмачылыктар бар. Кыргыздын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык коннотациясын терең ачып берет. Кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашы узак убакыттан бери дүйнөлүк философиялык изилдөөлөрдүн четинде турат; Учурдагы эмгектердин көбү маданий сүрөттөмө же этнографиялык байкоолор менен чектелет жана системалуу философиялык ой жүгүртүүнү сейрек камтыйт. Бул диссертация кыргыздардын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык негиздерин, негизги идеяларын жана экологиялык акылмандыгын терең изилдеп, анын теориялык статусун жана эл аралык академиялык таасирин күчөтөт.

4. Заманбап шарттарда философиялык ой жүгүртүүнүн жаңылануусу: Бул изилдөө теориялык салыштыруу менен эле чектелбестен, экологиялык кризис, туруктуу өнүгүү сыяктуу глобалдык маселелер менен тыгыз байланышта. Иште эске алуу

5. Кыргыздардын экологиялык дүйнө таанымынын тарыхый, маданий жана философиялык негиздери алгачкы жолу системалуу түрдө талданган. Кыргыз улуттук экологиялык маданияты адам менен жаратылыштын гармониясына негизделген уникалдуу экологиялык аң-сезимди калыптандырган, көчмөн жашоо образы бизнестин бир гана түрү эмес, ошондой эле баалуулуктар системасы жана адеп-ахлактык норма болуп саналат. Бул салттар глобалдашуу жана экологиялык кризис шартында өзгөчө маанилүү болгон туруктуу өнүгүүнүн, биологиялык ар түрдүүлүктү сактоонун

жана заманбап коомго руханий жана экологиялык баалуулуктарды интеграциялоонун негизи боло алат.

6. Этноэкологиялык практика менен элдин адеп-ахлактык мамилесинин ортосунда түздөн-түз байланыш түзүлөт, бул жаратылышты урматтоону жана жаратылыш ресурстарын туруктуу пайдаланууну камсыз кылат.

7. Өлкөнүн экологиялык маданиятын жана туруктуу өнүгүү стратегиясын калыптандырууга өбөлгө түзгөн заманбап билим берүү жана социалдык контекстте салттуу этноэкологиялык билимдерди ыңгайлаштыруу жана колдонуу мүмкүнчүлүктөрү тастыкталды.

8. Кыргыздын салттуу экологиялык маданияты көчмөн жашоо образынын негизинде калыптанган, адам менен жаратылыштын гармониясын камсыз кылган бүтүн баалуулук жана адеп-ахлак системасы болуп саналат. Бул этноэкологиялык билимдер жана практикалар заманбап коомго жана билим берүү системасына ыңгайлашып, ааламдашуу шартында туруктуу өнүгүүгө, биологиялык ар түрдүүлүктү сактоого жана экологиялык этиканы калыптандырууга көмөктөшө алат. Салттуу билимдердин заманбап коом үчүн практикалык мааниси көрсөтүлдү: аны билим берүү программаларына жана социалдык практикага киргизүү заманбап чакырыктарга ылайыкташтырылган жаңы экологиялык нормаларды калыптандырууга өбөлгө түзөт.

Практикалык мааниси: экологиялык цивилизациянын курулушуна жана туруктуу өнүгүүгө көмөктөшүү. Бул эмгек Кытайдын «Адам менен жаратылыштын гармониясы» концепциясында жана Кыргызстандын жаратылышка болгон көз карашында камтылган экологиялык акылмандыкты, ошондой эле алардын заманбап экологиялык кризисти жеңүүдө, жашыл өнүгүүгө көмөктөшүүдө жана адам менен жаратылыштын гармониялуу жанаша жашоосуна жетишүүдөгү практикалык баалуулугун терең ачып берет. Изилдөөнүн жыйынтыктары Кытай жана Борбор Азия өлкөлөрү үчүн айлана-чөйрөнү коргоо саясатын иштеп чыгуу жана айланачөйрөнү башкаруунун

натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн философиялык жана маданий негиз болуп саналат.

Илимий жаңылыгы бар жана авторлор тарабынан жеке алынган төмөнкү негизги натыйжалар коргоого берилет:

1. Кытайдын «асман менен адамдын гармониясы» концепциясы менен кыргыздын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык ойпикирлери биринчи жолу системалуу салыштырылган. Бул эмгек алгачкы жолу "асман менен адам жана бир" философиясы менен кыргыздын табиятка болгон көз карашын системалуу жана терең салыштырууга пионер болуп, Борбор жана Чыгыш Азиядагы философиялык ой-пикирлердин диалогунун жаңы парадигмасын калыптандырган.

2. Кыргыздын жаратылышка болгон көз карашынын философиялык өзөгүн жана теориялык системасын аныктоо жана чечмелөө. Диссертация фольклор жана маданият илимдери менен чектелген кыргыз элинин жаратылышка болгон көз карашынын салттуу сүрөттөлүшүн бузуп, анын философиялык негиздерин, негизги идеяларын жана экологиялык акылмандык менен болгон ички байланышын биринчи жолу системалуу түрдө жалпылап, иргеп чыгат.

3. Маданияттар аралык философиялык салыштыруунун инновациялык жолун калыптандыруу. Методологиялык жактан изилдөө адабияттарды талдоону, тарыхый изилдөөлөрдү, талаа байкоолорун жана дисциплиналар аралык синтезди чыгармачылык менен айкалыштырат жана ар кандай маданий контексттерде философиялык идеяларды салыштыруу үчүн кайталануучу жана жалпылануучу изилдөө парадигмасын түзөт.

4. «Асман менен адамдын гармониясы» экологиялык этикасы менен кыргыздын жаратылышка болгон көз карашынын бири-бирин толуктап тургандыгын ачып берүү. Экологиялык этиканын эки салттуу түшүнүгүн терең салыштырып талдоо кытайлык «адам менен жаратылыштын гармониясы» философиясы адам менен жаратылыштын гармониялуу биримдигине басым

жасаса, кыргыздын көз карашы жаратылышты урматтоого жана жаратылыш менен гармонияда жашоого жөндөмдүүлүккө басым жасайт.

5. Заманбап экологиялык башкарууда философиялык идеяларды практикалык колдонууну кеңейтүү. Дүйнөлүк экологиялык кризистен жана туруктуу өнүгүүнүн чакырыктарынан баштап, документ заманбап экологиялык цивилизацияны куруу, экологиялык саясатты өркүндөтүү жана коомдук стратегияларды түзүү үчүн жаратылышка кытай-кыргыз көз карашынын философиялык акылмандыгын колдонууну сунуштайт.

6. Кыргыз элинин жаратылыш жөнүндөгү философиялык түшүнүктөрү көчмөн маданиятынын, анимисттик ишенимдердин жана жаратылышты башкаруунун салттуу формаларынын негизинде калыптанып, адам менен жаратылыш чөйрөсүнүн биримдиги жөнүндөгү жалпы космологияны чагылдырган.

7. Кытайдын философиялык салттарындагы адам менен жаратылыштын гармониясы жөнүндөгү көз караштын теориялык негиздерин жана кыргыз элинин экологиялык түшүнүгүн салыштырып талдоо адам менен жаратылыш чөйрөсүнүн биримдигинин жалпы дүйнө тааным принциптеринин бар экендигин көрсөтөт. Кыргыз салтында бул идея көчмөн жашоо образынын жана тоолуу экосистеманын таасири астында калыптанган, бул жаратылыш шарттарына ыңгайлашууга, жаратылыш объектилерин ыйыктоого, экологиялык нормаларды маданий салттарда жана эпикалык мурастарда бекемдөөгө негизделген адам менен жаратылыштын өз ара аракеттенүүсүнүн социалдык-табигый моделдерин өнүктүрүүгө алып келген.

8. Философиялык негиздери жана туюнтма формалары боюнча да айырмачылыктар бар: кытай салты теориялык жактан системалуу жана абстракттуу мүнөзгө ээ болсо, кыргыздын жаратылышка болгон көз карашы негизинен көчмөн маданияттын практикалык тажрыйбасынын негизинде калыптанып, оозеки салттар, эпос жана коомдук нормалар аркылуу чагылдырылган.

9. Кыргыздардын экологиялык дүйнө таанымы адам менен жаратылыштын гармониясында жашоо концепциясына негизделген, адам кожоюн катары эмес, жаратылыштын бирдиктүү системасынын бир бөлүгү катары каралат.

Иштин түзүмү жана көлөмү: Иш кириш сөздөн, үч бөлүмдөн, корутундудан, практикалык сунуштардан жана шилтемелер тизмесинен турат.

Биринчи бөлүмдө кытайлык «табият менен адамдын биримдиги» көз карашынын жана кыргыздын табигый дүйнө таанымынын философиялык негиздери талкууланып, системалуу жана салыштырмалуу талдоо жүргүзүлөт.

Изилдөөнүн экинчи бөлүгүндө кытай тилиндеги «асман менен адамдын ортосундагы шайкештик» түшүнүгү жана кыргыздын жаратылыш түшүнүгү боюнча изилдөө предмети талданган. Биринчиден, бул салттардын философиялык мурасы, тарыхый эволюциясы жана заманбап алып жүрүүчүлөрү аныкталып, ар бир концепциянын теориялык негиздери жана коомдук практикасы тиешелүү маданий системаларынын контекстинде талданат. Экинчиден, институт негизделген негизги булактар: классикалык тексттер, улуттук эпос, диний ырым-жырымдар, тарыхый архивдер, талаа изилдөө материалдары жана заманбап академиялык басылмалар кеңири талкууланат.

Диссертациянын үчүнчү бөлүгүндө адамдын жана табияттын гармониясы жөнүндөгү кытайлык философиялык ой жүгүртүүсү (адам менен табияттын гармониясы) менен кыргыздын жаратылышка болгон көз карашы салыштырмалуу талданган. Кыргыздардын идеялары маданий үрп-адаттар, билим берүү жана жергиликтүү коомчулуктун катышуусу аркылуу сакталып, иденттүүлүктү бекемдеп, экологиялык тең салмактуулукту сактайт.

Сыноо изилдөөлөрүнүн натыйжалары:

1. Адам менен жаратылыштын гармониясы жана талаа руху: глобалдык кризис шартында кытай-кыргыз экологиялык философиясынын диалогу.

КНУнун Жарчысы, №4, 2025. <https://share.google/bKk95oJBaggJ4SKzd>

2. Маркстик философияны үйрөнүү процессинде психологиялык жетекчилик механизми. Аргентина журналы. Аргентиналык клиникалык психология журналы. Online Volume 29,

<https://www.revistaclinicapsicologica.com/numero.php?idn=41&бет=5>

3. Жасалма интеллекттин моралдык чектери жана философиялык ой жүгүртүүсү: жоопкерчиликтерди, укуктарды жана этикалык чечимдерди изилдөө. Клео. Тарых, гуманитардык илимдер жана критикалык ой жүгүртүү журналынын илимий макалалары.2025. 5 жыл июль-декабрь. № 10.

<https://ojs.revistaclio.es/index.php/edicionesclio>

**MINISTRY OF SCIENCE, HIGHER EDUCATION AND INNOVATIONS
OF THE KYRGYZ REPUBLIC REPUBLICS
KYRGYZ NATIONAL UNIVERSITY them.**

ZHUSUP BALASAGYNA

**DEPARTMENT OF PhD DOCTORAL STUDIES
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY, THEORY AND HISTORY OF
CULTURE**

As a manuscript

UDC:171.4(510+575.3)

ABSTRACT

Liang Jianzhong

**A comparative study of the philosophical concept of harmony between man
and nature in China and philosophical views on nature in Kyrgyzstan**

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in
the direction 530100 "Philosophy"

Supervisor: Saadanbekova Ch. I., Doctor of Philosophy, Professor **Co-
supervisor:** Ye Ping, Professor

Bishkek – 2026

Relevance of the research topic.

A response to a theoretical challenge posed by the global environmental crisis. The modern world faces serious environmental challenges such as climate change, biodiversity loss, and environmental pollution. Philosophical reflections on the relationship between humans and nature, found in various cultural traditions, provide humanity with valuable wisdom in its search for harmonious coexistence with nature. A comparative analysis of Chinese and Kyrgyz philosophical views on nature contributes to the expansion of diverse environmental and ethical perspectives and can serve as a theoretical guide for global environmental governance and sustainable development. As Barry Commoner noted, technology represents "an economic victory, but also an ecological defeat."

–promoting dialogue among civilizations between Belt and Road countries. China and Kyrgyzstan are important countries along the Belt and Road initiative and have a deep historical foundation of cultural interaction. In-depth study and comparison of philosophical ideas about nature in the two countries contributes to strengthening dialogue among civilizations, developing mutual understanding, and creating a solid humanitarian foundation for regional cooperation and common development.

–promoting the construction of an ecological-civilizational model and social practices. China is actively promoting the construction of an ecological civilization, and Kyrgyzstan also attaches great importance to sustainable development goals. Translating the ecological wisdom contained in the philosophical teachings of both countries into tangible political measures and social actions contributes to raising public environmental awareness, implementing the ideas of "green development," and shaping a social model of harmonious coexistence between humans and nature.

–enriching the study of global philosophy and cultural diversity. This research project contributes to expanding the horizons of global philosophical thought, enriches the global theoretical framework for understanding nature, and highlights the unique value of non-Western philosophies in the contemporary world. A

comparative study of philosophical ideas in China and Kyrgyzstan can offer the global academic community new research examples and theoretical innovations.

The object is philosophical ideas about the relationship between man and nature in the Chinese and Kyrgyz traditions.

The subject is their ontological foundations, ethical structures and historical dynamics.

Objectives of the study:

The purpose of this work is to conduct a comparative philosophical analysis of the Chinese concept of “the unity of Heaven and man” and the Kyrgyz understanding of nature.

Specifically, the paper will first examine the evolution of the concept of "tian ren he yi" in the history of Chinese philosophy, analyzing the various expressions and value orientations of this concept in Confucianism, Taoism, and other major philosophical schools. It will also review the unique view of nature developed by the Kyrgyz people during their long nomadic existence, as well as its philosophical foundations, with an emphasis on the understanding of the harmonious coexistence of humans with nature and adherence to natural laws.

Through comparative analysis, the work will focus on identifying the differences, similarities, and complementarities of the two countries' philosophical ideas in the areas of environmental ethics, environmental protection, and sustainable development, as well as on revealing the environmental wisdom embedded in each cultural tradition and its significance for modern society.

In addition, the work will focus on the exchange and interaction of philosophical ideas between Central and East Asia, and analyze possible ways of mutual influence and integration of the two views on nature in the context of globalization, with the aim of promoting philosophical dialogue and academic cooperation between the regions.

Ultimately, this study aims to provide a solid theoretical foundation and useful value guidelines for building a global ecological civilization, intercultural exchange and theoretical innovation in the field of harmonious coexistence between humans and nature, contributing to the formation of a more inclusive and sustainable worldview and environmental ethics system.

Research objectives:

- to identify the theoretical foundations of the Chinese concept;
- to systematize Kyrgyz ideas about nature;
- to analyze the historical transformation of both traditions;
- to determine their philosophical potential in the modern context;
- to analyze the significance of the philosophy of “tian -ren he-yi” and Kyrgyz views on nature for the construction of a modern ecological civilization;
- to develop models of environmental management with national specifics and a global vision.

- to promote intercultural philosophical dialogue and academic exchange between Belt and Road countries.
- to summarize and disseminate the results of research on philosophical views on nature in China and Kyrgyzstan, which will provide diverse and inclusive theoretical support for regional and global environmental governance;
- to promote mutual understanding and learning between different cultural traditions, the formation of a more open, cooperative and sustainable global system of ecological civilization, and will also contribute Eastern wisdom and Central Asian experience to solving the common environmental challenges of humanity.

Methodology and Research Methods. This paper utilizes literary analysis, comparative research, historical analysis, fieldwork, interdisciplinary synthesis, and a combination of induction and deduction to provide a thorough analysis and scholarly comparison of the Chinese philosophy of Tian Ren He Yi and the Kyrgyz view of nature, as well as to provide a solid methodological foundation for dialogue and integration between the philosophical traditions of Central and East Asia.

Theoretical significance

Enriching and developing the theoretical framework of comparative philosophy. This study overcomes the limitations of traditional comparisons of Western and Chinese philosophy, incorporating the philosophy of Central Asian peoples into comparative analysis, expanding the subject matter and content of comparative philosophy, and fostering theoretical innovation and improvement within the discipline.

Deepening theoretical research into the "tian ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature. Through systematization and in-depth analysis, this dissertation not only clarifies the philosophical content and historical evolution of the "tian ren heyi" and the Kyrgyz view of nature, but also reveals their theoretical logic, value system, and practical significance, enriching scientific research in this field.

An innovation in the paradigm of intercultural philosophical research. This work implements interdisciplinary integration, creating an innovative approach and toolkit for intercultural comparative philosophical analysis, providing a theoretical model and methodological foundation for future dialogue and exchange of philosophical ideas across cultures and peoples.

Promoting the development of environmental philosophy and environmental ethics. This research combines traditional philosophical ideas with contemporary environmental issues, expands the scope of environmental philosophy and ethics research, and advances the concept of multipolar coexistence and harmony, injecting new life into the relevant disciplines.

Practical significance: Promoting the construction of an ecological civilization and sustainable development. This paper deeply explores the ecological wisdom contained in the Chinese concept of "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature, as well as their practical value in overcoming contemporary environmental

crises, promoting green development, and achieving harmonious coexistence between humans and nature. The findings provide a philosophical and cultural foundation for developing environmental protection policies and improving the effectiveness of environmental governance in China and Central Asian countries.

Strengthening cultural exchanges and cooperation between countries along the Belt and Road. Comparative research between the two philosophical traditions promotes mutual understanding and cultural identity between China, Kyrgyzstan, and the countries of Central Asia, deepens civilizational dialogue and regional cooperation within the framework of the Belt and Road Initiative, and enhances coordination among countries in the region on environmental protection and social governance.

Strengthening National Unity and Social Harmony. The study emphasizes respect for the natural perspectives and ecological wisdom of various ethnic groups and encourages equal dialogue and inclusiveness among peoples, thereby creating a theoretical foundation and practical recommendations for ensuring stability, national unity, and the preservation of cultural diversity in multinational states.

A contribution to global environmental governance from the perspective of East and Central Asia. This dissertation summarizes and systematizes the unique experiences of China and Kyrgyzstan in regulating the relationship between humans and nature, offering regionally specific ideas and practical examples for global environmental governance, building environmental ethics, and creating a community of shared destiny for humanity.

Structure and scope of the work: the thesis consists of includes an introduction, three chapters, a conclusion, practical recommendations, a list of references.

The following key results, possessing scientific novelty and obtained personally by the author, are submitted for defense:

1. For the first time, a systematic comparison of the philosophical ideas of the Chinese concept of " tian ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature has been conducted. This work pioneers a systematic and in-depth comparison of the philosophy of " tian ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature, forming a new paradigmatic approach to the dialogue of philosophical ideas in Central and East Asia. This multidimensional comparison reveals similarities and differences in cosmology, the relationship between humans and nature, and environmental ethics, providing a unique example for intercultural philosophical research.

2. Identifying and interpreting the philosophical core and theoretical framework of the Kyrgyz view of nature. This dissertation transcends traditional descriptions of the Kyrgyz view of nature, limited to folklore and cultural studies, and for the first time systematically summarizes and highlights its philosophical foundations, key ideas, and their internal connection to ecological wisdom. As a result, a theoretical framework for the Kyrgyz view of nature is formed, enhancing its authority and significance in international philosophical discourse.

3. Developing an innovative approach to cross-cultural philosophical comparison. Methodologically, the study creatively combines literary analysis, historical research, field observations, and interdisciplinary synthesis, building a replicable and scalable research paradigm for comparing philosophical ideas across diverse cultural contexts. This provides valuable methodological insights for further comparative research in related fields.
4. Identifying the complementarity between the environmental ethics of "tian ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature. A thorough comparative analysis of the environmental ethical concepts of the two traditions reveals that the Chinese philosophy of "tian ren he-yi" emphasizes the harmonious unity of humans and nature, while the Kyrgyz view emphasizes respect for nature and the ability to live in harmony with it. These approaches complement each other in their value orientations and practical strategies, enriching the theoretical basis for constructing a pluralistic and complementary environmental ethics.
5. Expanding the practical application of philosophical ideas in modern environmental management. Based on the global environmental crisis and sustainable development challenges, this paper proposes using the philosophical wisdom of Chinese and Kyrgyz understandings of nature to shape a modern environmental civilization, improve environmental policies, and develop social strategies. This opens new avenues for integrating traditional philosophy into environmental management practices and offers unique insights from the East and Central Asia for addressing global environmental challenges.

Resume

on Liang Jianzhong's dissertation "**A comparative study of the philosophical concept of harmony between man and nature in China and philosophical views on nature in Kyrgyzstan,**" completed in the form of a dissertation and submitted for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the field of 530100 "Philosophy."

Key words: traditional ecological culture, Kyrgyz philosophical tradition, Chinese philosophical thought, intercivilizational dialogue, sustainable development, ecological worldview.

This dissertation examines the relationship between man and nature, which is of fundamental importance in the context of ecological and civilizational transformations. Various cultural traditions have developed their own models for understanding this problem, reflecting their ontological and value foundations. The Chinese concept of "the unity of Heaven and man" (tian ren he yi) represents a systematized philosophical model of human inclusion in the cosmic order. The Kyrgyz tradition expresses a similar attitude through nomadic practices, customary law, and a symbolic worldview.

A comparative analysis of these traditions reveals various forms of philosophical expression of the idea of the proportionality of humans and the natural world. General Secretary Xi Jinping noted: "Nature is the mother of life; humans and nature form a community of life." "Chinese civilization has always revered the unity of humans and nature, adherence to the laws of nature, and strived for the harmonious coexistence of humans and nature."

Chinese modernization is a "modernization of the harmonious coexistence of man and nature." "Marx's ecological worldview corresponds to the ancient Chinese concept of 'tian ren he yi,' namely, that the sustainable development of humanity presupposes the existence of nature as a necessary condition, since man is a part of nature, not a force external to it." Marx wrote: "History itself is a real part of natural history, that is, a real part of the process of the transformation of nature into man."

The Kyrgyz people's philosophical views on nature are rooted in the intersection of Central Asian nomadic culture and Islamic civilization, shaping a unique worldview and ecological wisdom. Currently, comparative studies of environmental philosophy across diverse cultural traditions not only contribute to the uncovering of the diversity and commonality of human civilization but also provide theoretical support and value guidelines for addressing the global environmental crisis. Thus, a systematic comparison of the Chinese concept of "tian ren he yi" and the Kyrgyz understanding of nature not only deepens understanding

of the environmental philosophies of both civilizations but also promotes intercultural dialogue, making an academic contribution to building a community with a shared future for humanity and achieving the Sustainable Development Goals (SDGs). This topic has a distinct international perspective and practical significance, reflecting the scientific value and responsibility of philosophy in addressing global challenges.

The object is philosophical ideas about the relationship between man and nature in the Chinese and Kyrgyz traditions.

The subject is their ontological foundations, ethical structures and historical dynamics.

Objectives of the study:

The purpose of this work is to conduct a comparative philosophical analysis of the Chinese concept of “the unity of Heaven and man” and the Kyrgyz understanding of nature.

Specifically, the paper will first examine the evolution of the concept of "tian ren he yi" in the history of Chinese philosophy, analyzing the various expressions and value orientations of this concept in Confucianism, Taoism, and other major philosophical schools. It will also review the unique view of nature developed by the Kyrgyz people during their long nomadic existence, as well as its philosophical foundations, with an emphasis on the understanding of the harmonious coexistence of humans with nature and adherence to natural laws.

Through comparative analysis, the work will focus on identifying the differences, similarities, and complementarities of the two countries' philosophical ideas in the areas of environmental ethics, environmental protection, and sustainable development, as well as on revealing the environmental wisdom embedded in each cultural tradition and its significance for modern society.

In addition, the work will focus on the exchange and interaction of philosophical ideas between Central and East Asia, and analyze possible ways of mutual influence and integration of the two views on nature in the context of globalization, with the aim of promoting philosophical dialogue and academic cooperation between the regions.

Ultimately, this study aims to provide a solid theoretical foundation and useful value guidelines for building a global ecological civilization, intercultural exchange and theoretical innovation in the field of harmonious coexistence between humans and nature, contributing to the formation of a more inclusive and sustainable worldview and environmental ethics system.

Research objectives:

- to identify the theoretical foundations of the Chinese concept;
- to systematize Kyrgyz ideas about nature;
- to analyze the historical transformation of both traditions;
- to determine their philosophical potential in the modern context;

- to analyze the significance of the philosophy of “tian -ren he-yi” and Kyrgyz views on nature for the construction of a modern ecological civilization;
- to develop models of environmental management with national specifics and a global vision.
- to promote intercultural philosophical dialogue and academic exchange between Belt and Road countries.
- to summarize and disseminate the results of research on philosophical views on nature in China and Kyrgyzstan, which will provide diverse and inclusive theoretical support for regional and global environmental governance;
- to promote mutual understanding and learning between different cultural traditions, the formation of a more open, cooperative and sustainable global system of ecological civilization, and will also contribute Eastern wisdom and Central Asian experience to solving the common environmental challenges of humanity.

Methodology and Research Methods. This paper utilizes literary analysis, comparative research, historical analysis, fieldwork, interdisciplinary synthesis, and a combination of induction and deduction to provide a thorough analysis and scholarly comparison of the Chinese philosophy of Tian Ren He Yi and the Kyrgyz view of nature, as well as to provide a solid methodological foundation for dialogue and integration between the philosophical traditions of Central and East Asia.

The results of the study have important practical, theoretical and economic significance.

Practical significance: Promoting the construction of an ecological civilization and sustainable development. This paper explores the ecological wisdom contained in the Chinese concept of "tian ren he yi" and the Kyrgyz view of nature, as well as their practical value in overcoming contemporary environmental crises, promoting green development, and achieving harmonious coexistence between humans and nature. The findings provide a philosophical and cultural foundation for developing environmental protection policies and improving the effectiveness of environmental governance in China and Central Asian countries.

Strengthening cultural exchanges and cooperation between countries along the Belt and Road. A comparative study of the two philosophical traditions promotes mutual understanding and cultural identity between China, Kyrgyzstan, and Central Asian countries, deepens civilizational dialogue and regional cooperation within the framework of the Belt and Road Initiative, and strengthens coordination among countries in the region on environmental protection and social governance.

Strengthening national unity and social harmony. The study emphasizes respect for the natural views and ecological wisdom of various ethnic groups, and promotes equal dialogue and inclusiveness between peoples, thereby creating a theoretical basis and practical recommendations for ensuring stability, national unity, and the preservation of cultural diversity in multinational states.

A contribution to global environmental governance from the perspective of East and Central Asia. This dissertation summarizes and systematizes the unique experiences of China and Kyrgyzstan in regulating the relationship between humans and nature, offering regionally specific ideas and practical examples for global environmental governance, building environmental ethics, and creating a community of shared destiny for humanity.

Theoretical significance: Enrichment and development of the theoretical system of comparative philosophy. This study overcomes the limitations of the traditional comparison of Western and Chinese philosophy, includes the philosophy of the peoples of Central Asia in the comparative analysis, expands the subject and content of comparative philosophy, promoting theoretical innovation and improvement of the discipline.

A deepening theoretical study of the "tian-ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature. Through systematization and in-depth analysis, this dissertation not only clarifies the philosophical content and historical evolution of the "tian-ren he-yi" and the Kyrgyz view of nature but also reveals their theoretical logic, value system, and practical significance, enriching scientific research in this field.

An innovation in the paradigm of intercultural philosophical research. This work implements interdisciplinary integration and creates an innovative approach and toolkit for intercultural comparative philosophical analysis, providing a theoretical model and methodological basis for future dialogue and exchange of philosophical ideas across cultures and peoples.

Promoting the development of environmental philosophy and environmental ethics. This research combines traditional philosophical ideas with contemporary environmental issues, expands the scope of research in environmental philosophy and ethics, and advances the concept of multipolar coexistence and harmony, injecting new life into the development of relevant disciplines. **Testing the results of the dissertation.**

4. The research results were tested at several scientific and practical forums devoted to social work and elder care. Specifically, the author presented the main ideas and conclusions of his work at a scientific and practical conference at the Institute of Social Sciences and Humanities of the Zh. Balasagyn KNU, entitled "Evaluation of the Results of Scientific Research of Foreign Doctoral Students" (August 23, 2020, Bishkek).